

20 lat Polski w Unii Europejskiej

Doświadczenia i wyzwania

**Księga jubileuszowa
Profesor Ewy Pancer-Cybulskiej**

**pod redakcją Ewy Szostak,
Bernadety Baran i Łukasza Olipry**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2024

Recenzja naukowa

dr hab. Ireneusz Jaźwiński, prof. US

Redakcja wydawnicza

Agnieszka Flasińska

Korekta

Barbara Łopusiewicz

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Małgorzata Myszkowska

Projekt okładki

Beata Dębska

Na okładce wykorzystano zdjęcie z zasobów Adobe Stock

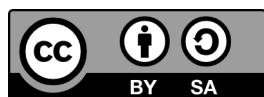
Fotografie w rozdziale „Bardzo osobisty przyczynek do biografii, nie tylko naukowej” pochodzą z archiwum rodziny Jubilatki.

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2024

Nota copyright obowiązuje do 31 maja 2025.

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Od 1 czerwca 2025 publikacja dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-
Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji
na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

ISBN 978-83-67899-83-3 (dla wersji papierowej)

ISBN 978-83-67899-84-0 (dla wersji elektronicznej)

DOI: 10.15611/2024.84.0

Cytuj jako: Szostak, E., Baran, B. i Olipra, Ł. (red.). (2024). *20 lat Polski w Unii Europejskiej. Doświadczenia i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesor Ewy Pancer-Cybulskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

WPŁYW AKCESJI POLSKI DO UE NA KIERUNEK STRATEGICZNEGO ROZWOJU GDAŃSKA

Jarosław Kempa

13.1. Wprowadzenie

Miasta w Polsce po okresie gospodarki centralnie planowanej były w fatalnej kondycji finansowej, niedoinwestowane i zarządzane w sposób nieadekwatny do warunków gospodarki wolnorynkowej. Lata 90. XX w. to okres wprowadzania ustawowych rozwiązań powołujących poszczególne szczeble samorządu terytorialnego, decentralizacji zadań, komunalizacji mienia i organizacji źródeł finansowania w głównej mierze w oparciu o krajowe środki finansowe. To był okres budowy samorządu terytorialnego i niewątpliwie ogromnego sukcesu miast, polegającego na nadrobieniu zaległości względem miast europejskich. Powstawały wówczas pierwsze strategie rozwoju i kształtowały się ambicje co do wielkich projektów inwestycyjnych w miastach. Dopiero jednak przystąpienie do Unii Europejskiej i umożliwienie miastom korzystania ze środków w ramach wspólnotowej polityki regionalnej umożliwiło skokowy rozwój i nadrobienie braków cywilizacyjnych.

13.2. Uwarunkowania rozwoju dużych miast w Polsce

Rozwój miast w Polsce następuje wraz z postępowaniem cywilizacyjnym naszego kraju i umiejętnością adaptacji do postępujących zmian. Celem rozdziału jest przedstawienie złożonych uwarunkowań ich rozwoju. Miasta w Polsce funkcjonujące w okresie gospodarki centralnie planowanej były znacznie niedoinwestowane, przeludnione i często z funkcjonującym na ich terenie, nieobojętnym dla środowiska, przemysłem. Postępująca globalizacja, a co za tym idzie – urbanizacja, pogłębiały dystans w zakresie jakości życia pomiędzy polskimi miastami a miastami Europy Zachodniej. Już w latach 80. Reguński wskazywał, że

postępująca urbanizacja jest charakterystycznym procesem naszej epoki. Ludność, majątek narodowy oraz życie społeczne, kulturalne i gospodarcze koncentrują się na obszarach miejskich, co prowadzi do coraz bardziej skomplikowanych powiązań różnych form działalności ludzi. Właściwe zagospodarowanie intensywnie wykorzystywanych terenów miejskich staje się coraz trudniejsze i coraz bardziej kosztowne. Miasta stanowią otoczenie, w którym większość społeczeństwa żyje i pracuje i w którym przebiegają złożone procesy rozwoju gospodarczego i społecznego. (Regulski, 1982, s. 13)

W momencie zmiany systemu gospodarczego i rozwoju gospodarki kapitalistycznej w Polsce przed miastami otworzyła się szansa na względnie szybką modernizację. Konieczna była reforma samorządowa, odejście od scentralizowanego systemu oraz zapewnienie stabilnych źródeł finansowania.

Reforma samorządowa z 1990 r. polegała na odcięciu się od sztywnego aparatu administracji systemu nakazowo-rozdzielczego i zastąpieniu go samorządami gmin z samodzielnym budżetem, osobowością prawną, mieniem komunalnym i wyraźnie wyodrębnionymi kompetencjami. Władze samorządowe wybierane są w drodze wolnych wyborów (Nowacka, 2005).

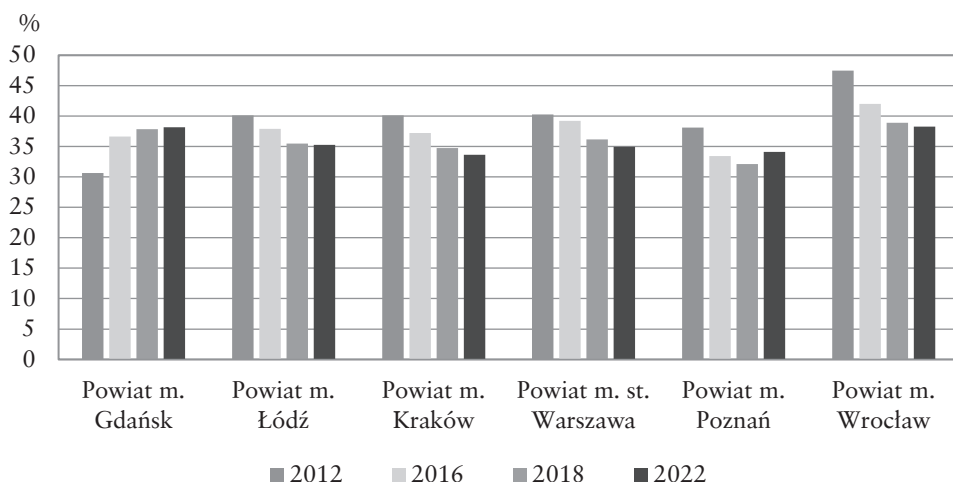
Lata 90. to okres rozwoju samorządu, z powołaniem samorządowych gmin w 1990 r., oraz dyskusji nad docelowym kształtem decentralizacji kraju. Konsekwencją dyskusji publicznej było powołanie samorządowych powiatów i samorządowo-rządowych województw. Do teraz trwają spory dotyczące optymalizacji reformy samorządowej. Izdebski (2021) podkreśla, że podział terytorialny na poziomie gmin nie budzi wątpliwości, jednak już na poziomie powiatów, a zwłaszcza województw, reforma mogłaby być inna. Podział na województwa odbył się na podstawie decyzji politycznych. Nadal pojawiają się postulaty, że powiatów ziemskich jest za dużo i należy zastanowić się nad scaleniem województw w 12 silnych regionów. Autor podkreśla również, że dokonanej w 1998 r. regionalizacji nie towarzyszyła metropolizacja, dzięki której powstałby szczebel istotny w sprawach subregionalnych zadań metropolitalnych. Powołano ustawowo do życia jedynie Metropolię Śląsko-Zagłębiowską. Na konieczność unormowania szczebla metropolitalnego w postaci powiatu metropolitalnego wskazuje Zachariasz (2015). Jego zdaniem, reforma powinna opierać się na 12 polskich obszarach metropolitalnych, których miasta centralne, w tym Gdańsk, są członkami Unii Metropolii Polskich. Powiaty takie odpowiadałyby jednostkom statystycznym NUTS3.

Tymczasem po zmianie systemu gospodarczego miasta zostały gwałtownie poddane presji wynikającej z otwarcia gospodarki i jej transformacji oraz jej skutków przede wszystkim w wymiarze społecznym (były to m.in. wysoki poziom bezrobocia i strukturalna zapaść niektórych zakładów przemysłowych). Nałożyła się na to fala globalizacyjna dodatkowo komplikująca funkcjonowa-

nie lokalnych systemów społeczno-gospodarczych. Globalizacja jest wielowymiarowym i wieloaspektowym procesem, obejmującym sferę gospodarczą, ale też obszar polityki, demografii, technologii, informacji, ekologii, bezpieczeństwa, kultury oraz inne aspekty stanowiące tworzywo współczesnej cywilizacji (Broll, 2009, s. 32). Miasta są nośnikami postępu, ale także bardzo wrażliwymi na zmiany organizacjami. Rozwój powinien mieć zatem zrównoważony charakter.

Ważnym odniesieniem dla rozwoju miast, w tym Gdańska, jest Nowa karta ateńska, ukazująca wizję miasta w XXI w. Przedstawiony w dokumencie model miasta powinien cechować się m.in. spójnością społeczną, ekonomiczną, środowiskową. Miasto powinno być innowacyjne i kreatywne w dziedzinie nauki, kultury i idei, zapewniając wysoką jakość życia mieszkańców, łącząc teraźniejszość z przeszłością, być jednocześnie konkurencyjne i zdolne do współpracy (Uchwała Nr 318/XXX/16..., 2016).

O sile miast decydują ich możliwości finansowe. W Polsce niezmiennie od 2003 r. funkcjonuje ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Samorządy ponoszą istotny ciężar wydatków inwestycyjnych w kraju (Widera-Ciochoń, 2024), opierając w dużej mierze swoje dochody na udziałach w podatkach bezpośrednich i na systemie subwencji. Samorządy obciążone zadaniami mają znaczny problem z realizacją swoich strategii, niezbędnych inwestycji oraz zadań bieżących. Wśród tych ostatnich na pierwsze miejsce wybijają się zadania związane z oświatą i wychowaniem, którym odpowiada wysoki udział wydatków budżetowych samorządów lokalnych (Wołek, 2017). Ponadto polityka inwestycyjna i możliwości realizacji strategii rozwoju są w znacznej mierze uzależnione od koniunktury gospodarczej, ponieważ samorząd funkcjonuje w mieszanym systemie finansowania (Łuczyszyn, 2013). Z rysunku 13.1 wynika, że w latach 2012-2022 udział dochodów własnych w ujęciu wąskim (tj. z pominięciem wpływów z podatków PIT i CIT) (Sekuła i Śmiechowicz, 2018) w dochodach całkowitych zmniejszał się we wszystkich analizowanych miastach z wyjątkiem Gdańska. W 2012 r. wynosił średnio 39,44% dla przedstawionych miast, natomiast w 2022 r. 35,75%, co oznacza, że ten i tak umiarkowany poziom średnio obniżył się o 3,7 p.p. I tak w latach 2012-2022 dla Wrocławia dochody te zmniejszyły się o 19,4%, Łodzi o 11,2%, Krakowa o 16%, Warszawy o 13,14%, a Poznania o 10,5%. W Gdańsku udział ten wzrósł o 24,5%. Samorządowe miasta wojewódzkie funkcjonują w mieszanym systemie finansowania w odróżnieniu od samorządowych województw i powiatów ziemskich, gdzie system ten ma jeszcze bardziej scentralizowany charakter (Sekuła i Śmiechowicz, 2018).

Rys. 13.1. Udział dochodów własnych w ujęciu wąskim w dochodach całkowitych w latach 2012-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Biorąc pod uwagę powyższe zagadnienie, nie można oprzeć się wrażeniu, że władza centralna obawiała się przez lata znacznej samodzielności samorządów, a także w przypadku większej decentralizacji finansów publicznych – pojawienia się jeszcze większych dysproporcji finansowych w relacji miasto–wieś lub duże miasta–małe miasta. Rozwiązaniem akceptowanym przez lata w polskim systemie prawnym jest „podatek janosikowy”, który obciąża w znacznym stopniu duże miasta.

13.3. Rozwój Gdańska w obszarze metropolitalnym aglomeracji gdańskiej

Gdańsk jest największym miastem północnej Polski i wraz z Gdynią i Sopotem tworzy policentryczny obszar miast zwany powszechnie Trójmiastem. Gdańsk przez większą część swojej historii był miastem otwartym, w którym mieszkała i pracowała ludność wielu narodowości. Miasto rozwijało się jako swoista republika kupiecka, a od XIX w. bardzo ważną rolę w mieście zaczął odgrywać przemysł stoczniowy. Gdańsk razem z sąsiednimi miastami tworzy aglomerację gdańską. Oddziaływanie Gdańska jest bardzo rozległe. Na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot w skład miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego wchodzi:

1) miasta współtworzące ośrodek wojewódzki, z Gdańskiem jako najważniejszym miastem, stanowiące jednocześnie rdzeń obszaru metropolitalnego: Gdańsk, Gdynia, Sopot (czyli Trójmiasto);

2) gminy otoczenia funkcjonalnego tego ośrodka, stanowiące strefę funkcjonalną obszaru metropolitalnego, w tym 8 miast: Hel, Jastarnia, Pruszcz Gdański, Puck, Reda, Rumia, Tczew, Wejherowo;

3) gminy miejsko-wiejskie: Kartuszy, Władysławowo i Żukowo, oraz 16 gmin wiejskich: Cedry Wielkie, Kolbudy, Kosakowo, Luzino, Pruszcz Gdański, Przodkowo, Przywidz, Pszczółki, Puck, Somonino, Stegna, Suchy Dąb, Szemud, Tczew, Trąbki Wielkie i Wejherowo (Uchwała Nr 318/XXX/16..., 2016).

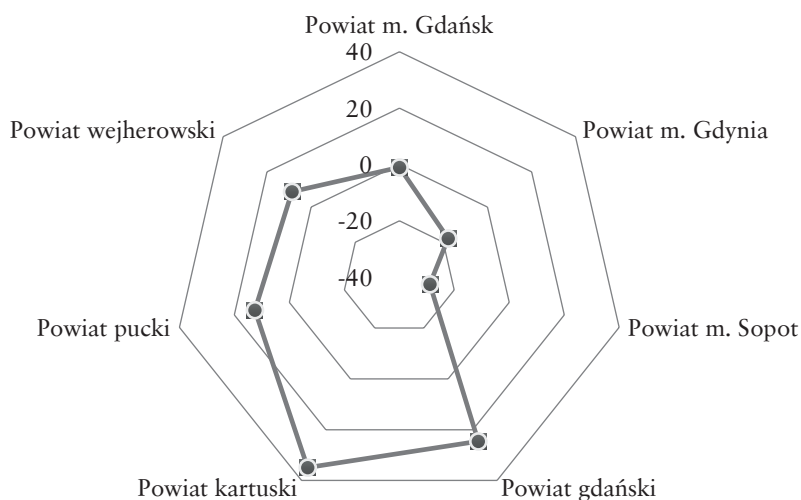
Obszar metropolitalny Trójmiasta został zakwalifikowany¹ jako megakategoria 4. Do tej kategorii należą słabo wykształcone metropolie (Smętowski i in., 2012).

Miasto pełni kilka ważnych funkcji dla kraju, w szczególności dla jego północnej części. Jako miasto wojewódzkie jest centrum administracyjnym regionu, regionalnym i krajowym węzłem transportowym oraz miejscem pracy dla mieszkańców Pomorza. Gdańsk zalicza się do krajowych metropolii i tym samym jest swoistym oknem na świat.

Gdańsk jest regionalnym biegunem wzrostu, najistotniejszym elementem Trójmiasta i aglomeracji gdańskiej, wpływającym na kierunek rozwoju północnej części kraju. W ramach Trójmiasta zachodzą interakcje rozwojowe najistotniejsze dla całej aglomeracji gdańskiej. Gdańsk pełni strategiczną funkcję dla gospodarki i bezpieczeństwa kraju. Na terenie miasta są zlokalizowane m.in. największy terminal kontenerowy w Polsce, stocznie, rafineria oraz port lotniczy. Miasto stanowi centrum kulturalne Pomorza. Bogata historia i zabytki są atrybutami przyciągającymi turystów z Europy i ze świata. Znacznym impulsem rozwojowym dla Gdańska była organizacja mistrzostw Europy w piłce nożnej Euro 2012. Oddziaływanie funkcjonalne w całej aglomeracji jest bardzo silne i zachodzą w tym obszarze silne procesy suburbanizacji.

Z przedstawionych na rys. 13.2 danych wynika, że w 2050 r. Gdańsk będzie notował spadek liczby mieszkańców, natomiast przyrost liczby mieszkańców nastąpi w powiatach sąsiadujących z rdzeniem aglomeracji: gdańskim, kartuskim, puckim i wejherowskim. Całe Trójmiasto jako rdzeń Ośrodka Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot (OM GGS) odnotuje spadek liczby mieszkańców w odróżnieniu od obszarów je otaczających.

¹ Przyjęto następującą klasyfikację, dzieląc miasta na globalne oraz resztę, czyli miasta kwalifikujące się do tzw. megakategorii 1, 2, 3, 4. Warszawa została sklasyfikowana jako megakategoria 3.

Rys. 13.2. Proces migracji w obszarze aglomeracji gdańskiej do 2050 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przeprowadzone przez Dziemianowicza i in. (2004) badania tuż przed przystąpieniem Polski do UE w 2004 r. wykazały, że Trójmiasto z dominującą pozycją Gdańska należy, co prawda, do 6 najważniejszych, kształtujących się obszarów metropolitalnych w kraju, jednak ma słabe strony, stanowiące punkt odniesienia do dalszej analizy. Charakteryzując polskie metropolie, autorzy wskazali, że Trójmiasto pod względem metropolitalnego potencjału zajęło ostatnią pozycję, pozostając za Warszawą, Poznaniem, Krakowem, Wrocławiem, a nawet Łodzią. Autorzy podkreślają, że Trójmiasto cechuje najmniej potencjał ludnościowy, stosunkowo ubogie zasoby wysoko wykwalifikowanej siły roboczej, słaby potencjał naukowy, względnie peryferyjne położenie na północy kraju, w tym najgorsze wśród badanych miast połączenia kolejowe i duża odległość od lotniska, a także najmniejsze zatrudnienie w sektorze finansów. Natomiast atutem Trójmiasta są walory naturalne i zabytkowe Gdańska oraz atrakcyjne zaplecze turystyczne.

Podkreślili także, że położone peryferyjnie Trójmiasto znajduje się w znacznie gorszej sytuacji niż np. takie miasta, jak Poznań, Wrocław i Kraków, posiadając w porównaniu do wymienionych konkurencyjnych miast najmniej szanse na zdynamizowanie rozwoju, ze względu na niekorzystne położenie, a także najniższy potencjał naukowy. Na niekorzyść Trójmiasta działają konkurujące ze sobą samorządy Gdańska, Gdyni i Sopotu, które nie współpracują ze sobą (Dziemianowicz i in., 2004). Ze swej perspektywy autor niniejszego artykułu dodaje jeszcze jeden czynnik peryferyzacji Gdańska przed wejściem

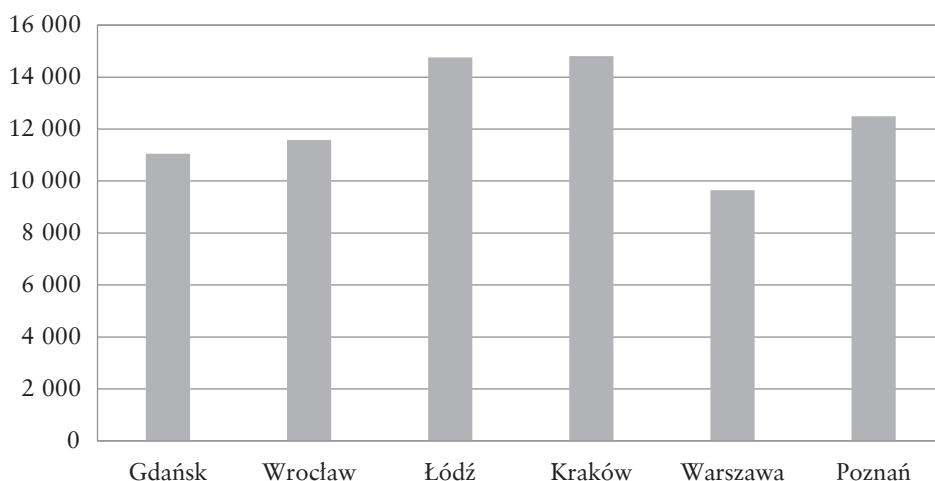
do UE, mianowicie bardzo silny nacisk na rozwój infrastruktury transportowej w układzie równoleżnikowym.

Za wzór rozwoju autorzy przedstawili wygrywające w rankingu miasta, takie jak Londyn, Paryż, Frankfurt, Bruksela, Amsterdam i Barcelona, charakteryzujące się wysoko wykwalifikowaną siłą roboczą, bardzo dobrymi połączeniami transportowymi i telekomunikacyjnymi oraz wysoką podażą powierzchni biurowych (Dziemianowicz i in., 2004).

W istniejących uwarunkowaniach krajowych i międzynarodowych, decentralizacji zadań i finansów przystąpienie do UE stworzyło Gdańskowi okazję do zdynamizowania procesów modernizacji.

13.4. Gdańsk w procesie realizacji strategii rozwoju w oparciu o środki z UE

Analizując na rys. 13.3 skalę środków finansowych pozyskanych przez Gdańsk z UE, widać, że miasto radziło sobie przeciętnie na tle największych miast w Polsce. Kwalifikowane środki finansowe pozyskane do 2023 r. na projekty w przeliczeniu na 1 mieszkańca były większe jedynie od środków dla Warszawy.

Rys. 13.3. Środki z UE na koniec 2023 roku na 1 mieszkańca w zł (kwalifikowane)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednakże ukierunkowanie strumienia środków z UE w okresach budżetowania 2004-2007, 2008-2013 oraz 2014-2020 miało na celu przede wszystkim

kim nadrobienie zapóźnienia cywilizacyjnego w zakresie szeroko pojmowanej infrastruktury (w szczególności transportowej) oraz wyeliminowanie słabych stron miasta.

Przedstawione w tab. 13.1 wybrane inwestycje mają fundamentalne znaczenie dla zwiększenia dostępności komunikacyjnej Gdańska, wewnętrznej spójności miasta, a także atrakcyjności dla inwestorów. W latach 2004-2020 dzięki dostępnym środkom z funduszy UE zrealizowano inwestycje w zakresie szeroko pojętej infrastruktury, która stała się silną stroną miasta. Ponadto wspierano projekty podnoszące walory turystyczne, dziedzictwo kulturowe i historyczne Gdańska. Miasto realizowało do 2020 r. strategię polegającą na wzmacnianiu silnych stron, aby wykorzystać zewnętrzne szanse.

Tabela 13.1. Główne projekty strategiczne zrealizowane przy wsparciu środków z UE

Projekt	Cel
1	2
Centrum „Hevelianum”	budowa kompleksu edukacyjno-rekreacyjnego w Gdańsku
Rozwój Komunikacji Rowerowej Aglomeracji Trójmiejskiej	rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych Aglomeracji Trójmiejskiej i wzrost udziału ruchu rowerowego w systemie transportu zbiorowego
Budowa Europejskiego Centrum Solidarności	nowy gmach dla działalności kulturalnej o zasięgu międzynarodowym, którego celem jest zachowanie oraz promowanie dziedzictwa ruchu społecznego Solidarność
Program ożywienia dróg wodnych w Gdańsku	rozwój turystyki śródlądowej
Ochrona wód Zatoki Gdańskiej	zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz bezpieczeństwa sanitarnego wód Zatoki Gdańskiej
Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław	odbudowa i modernizacja systemu ochrony przeciwpowodziowej Żuław
Budowa Trasy W-Z w Gdańsku	przeprowadzenie ruchu ze śródmieścia Gdańska i z kierunku Warszawy do Obwodnicy Zachodniej Trójmiasta, najkrótsze połączenie Portu Północnego i wschodnich terenów przemysłowych do Obwodnicy
Połączenie Portu Lotniczego z Portem Morskim Gdańsk – Trasa Słowackiego	poprawa dostępu lądowego do portów: morskiego i lotniczego w Gdańsku oraz komunikacji między dzielnicami górnego i dolnego tarasu miasta
Gdański Projekt Komunikacji Miejskiej	wzrost zdolności przewozowej transportu tramwajowego, skrócenie czasu dojazdu do centrum miasta z dzielnic południowo-zachodnich Gdańska
Wielofunkcyjna Hala Sportowo-Widowiskowa na granicy miast Gdańska i Sopotu	rozwój turystyki, sportu i rekreacji

1	2
Zintegrowany System Zarządzania Ruchem TRISTAR	inteligentne zarządzanie ruchem i zwiększenie przepustowości dróg w Gdańsku, Sopocie i Gdyni
Modernizacja i budowa drogowych obiektów inżynierskich – budowa kładki na wyspę Ołowianka	połączenie Zamczyska z Wyspą Ołowianką, na której swoje siedziby mają Centralne Muzeum Morskie i Państwowa Filharmonia Bałtycka
Budowa Teatru Szekspirowskiego	wzmocnienie roli Gdańska jako centrum kulturalnego
Rozbudowa układu komunikacyjnego Trójmiasta z układem komunikacyjnym wielofunkcyjnej Hali Sportowo-Widowskiej (projekt partnerski z Sopotem)	poprawa jakości i funkcjonalności połączeń drogowych Gdańska i Sopotu; zapewnienie dogodnego dojazdu do Wielofunkcyjnej Hali Sportowo-Widowskiej
Rozbudowa Portu Lotniczego im. Lecha Wałęsy	rozbudowa Portu Lotniczego w celu zwiększenia liczby obsługiwanych pasażerów (z 2 mln do ok. 6 mln rocznie)
Budowa i eksploatacja stadionu PGE Arena	wybudowanie stadionu piłkarskiego w Gdańsku-Letnicy
Budowa Centrum Targowego w Gdańsku-Letnicy	wybudowanie nowego centrum targowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie (*Projekty inwestycyjne...*, b.d.).

Nowa strategia do 2030 r. przyjęta w 2021 r. skoncentrowana jest na podwyższeniu jakości życia gdańskiej społeczności. Nowa, aktualna wizja Gdańska odnosi się do kapitału ludzkiego i jest ujęta w następującym sformułowaniu – Gdańsk to „miasto skupiające i przyciągające to, co najcenniejsze – ludzi dumnych z dziedzictwa, solidarnych, otwartych, kreatywnych, rozwijających się i wspólnie kształtujących przyszłość”, natomiast główne cele strategiczne można ująć w następującym zdaniu: Gdańsk to zielone, innowacyjne, wspólne i dostępne miasto (*Gdańsk 2030 Plus...*, 2022).

Na podstawie analizy SWOT (tab. 13.2) można uznać, że kolejnym strategicznym krokiem po nadrobieniu braków infrastrukturalnych będzie koncentracja wysiłku na eliminacji słabych stron i przeciwdziałaniu zewnętrznym zagrożeniom miasta, a pogłębiający się proces suburbanizacji jest znacznym zagrożeniem dla miasta.

Tabela 13.2. Analiza SWOT miasta Gdańska – wybrane elementy

Silne strony	Słabe strony
- infrastruktura transportowa i logistyczna, węzeł transportowy - zróżnicowane walory i atrakcje turystyczne - zaplecze hotelowe, konferencyjne i targowo-wystawiennicze - zróżnicowanie przestrzeni Gdańska i metropolii - aktywne społeczeństwo - silna tożsamość lokalna i marka miasta	- niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw i instytucji naukowych - słaba komercjalizacja badań oraz współpraca pomiędzy firmami i sferą badawczo-rozwojową - ograniczona współpraca metropolitalna - niedostosowanie systemu edukacji do wyzwań przyszłego rynku pracy
Szanse	Zagrożenia
- liczne tereny inwestycyjne - integracja działań rozwojowych w ramach metropolii gdańskiej - rozwój nowoczesnego transportu i logistyki, przy wykorzystaniu innowacyjnych technologii - intensyfikacja badań naukowych - wykorzystanie inteligentnych technologii (<i>smart city</i>) w rozwoju miasta i metropolii - unowocześnienie i podniesienie poziomu edukacji - wzrost aktywności i mobilności mieszkańców - umocnienie Gdańska jako portu, destynacji turystycznej i ważnej metropolii Morza Bałtyckiego	- rosnąca konkurencyjność innych metropolii europejskich - brak współpracy i rozproszenie potencjału rozwojowego w ramach metropolii - pogorszenie się stanu zdrowia mieszkańców - pogłębienie się migracji z Gdańska, zarówno na obszary podmiejskie, jak i do innych ośrodków

Źródło: opracowanie na podstawie (*Gdańsk 2030 Plus...*, 2022).

13.5. Ocena rozwoju Gdańska

Ocena rozwoju Gdańska jest niejednoznaczna. Można postawić tezę, że Gdańsk nie zmarnował szansy na rozwój, jednak ze względu na lokalizację w północnej części kraju oraz wciąż scentralizowany system kompetencji samorządu i sposób ich finansowania nie może w pełni wykorzystać swojego potencjału.

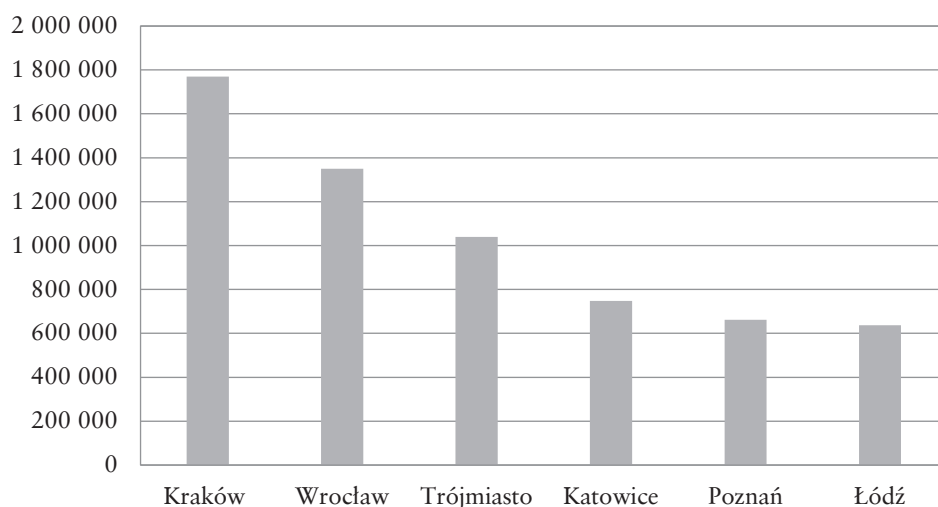
Z tabeli 13.3 wynika, że Gdańsk notował umiarkowany w stosunku do innych miast wzrost dochodów budżetowych *per capita*. Wśród analizowanych miast w 2004 r., kiedy Polska przystępowała do UE, Gdańsk był na drugim miejscu za Warszawą, natomiast w 2022 r. zajmował 5. pozycję, jedynie przed Łodzią. Spadek pozycji jest wyraźny, jednakże różnice w dochodzie na mieszkańca pomiędzy miastami, z wyjątkiem Warszawy, są nieznaczne.

Tabela 13.3. Dochody budżetu miasta *per capita* w PLN w wybranych miastach w Polsce w latach 2004-2022

Wyszczególnienie	2004	2022	Różnica w latach 2004-2022
Polska	2 472	8 884,52	6 412,52
Powiat m. Wrocław	2 731	9 121,87	6 390,87
Powiat m. Łódź	2 173	8 184,30	6 011,30
Powiat m. Kraków	2 387	8 995,81	6 608,81
Powiat m. st. Warszawa	3 539	11 626,82	8 087,82
Powiat m. Poznań	2 565	9 438,19	6 873,19
Powiat m. Gdańsk	2 813	9 021,50	6 208,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Główny Urząd Statystyczny [GUS], b.d.).

Gdańsk obecnie wyraźnie ustępuje pod względem liczby studentów głównym miastom w Polsce. Największe ośrodki akademickie w Polsce (Chabros, 2023) to: Warszawa – 250 tys., Kraków – 128 tys., Poznań – 114 tys., Wrocław – 106 tys., Łódź – 72 tys., Gdańsk – 67 tys. Miasto zajmuje pod tym względem ostatnie miejsce. Warto wskazać, że pozycja Trójmiasta jako ośrodka akademickiego jest nieco lepsza niż samego Gdańska, ponieważ na terenie pozostałych miast także funkcjonują uczelnie wyższe.

Rys. 13.4. Powierzchnia biurowa w wybranych miastach (sierpień 2023 r.)

Źródło: (Savills, 2023).

Trójmiasto, ale przede wszystkim Gdańsk, notuje bardzo szybki przyrost powierzchni biurowej (rys. 13.4). Jest trzecim największym rynkiem regionalnym powierzchni biurowej w Polsce. Świadczy to o rosnącej specjalizacji Gdańska i Trójmiasta jako centrum usługowego dla firm.

13.6. Zakończenie

Gdańsk wypada przeciętnie na tle największych miast w Polsce, jednakże fundusze z UE umożliwiły miastu skokowy rozwój i realizację strategicznych inwestycji. Miasta nie byłoby stać na realizację wszystkich kluczowych inwestycji wpisujących się w strategię rozwoju. Rozwój Gdańska spowodował także zróżnicowanie w samej aglomeracji. Gdańsk wyraźnie zdystansował Gdynię i można powiedzieć, że stał się rozwiniętym, europejskim miastem. Inwestycje publiczne przyciągnęły kapitał prywatny. Powstało centrum biznesu w Oliwie oraz centrum hotelarsko-gastronomiczne na Wyspie Spichrzów. Bardzo intensywnie powstają w centrum, a także na południu i zachodzie miasta, nowe osiedla mieszkaniowe. Zrealizowanie dróg dojazdowych do portu spowodowało udrożnienie przepływu potoku towarów i zachęciło kapitał prywatny do rozwoju terminala kontenerowego Baltic Hub – DCT oraz Pomorskiego Centrum Logistyki. Budowa Pomorskiej Kolei Metropolitalnej spowodowała zwiększenie dostępności do Portu Lotniczego, a także złączyła Trójmiasto w jedną sieć kolejową. Gdańsk oczekuje na ustawę metropolitalną, która umożliwiłaby szybszą integrację zadań i przyspieszyłaby rozwój całej metropolii. Niestety, aby myśleć o jeszcze szybszym rozwoju Gdańska, należy spojrzeć krytycznie na obowiązujące rozwiązania w zakresie finansowania samorządów, szczególnie jeśli chodzi o funkcjonowanie zapisów dotyczących tzw. podatku janosikowego, które ograniczają rozwój metropolii.

Można zaryzykować stwierdzenie, że Gdańsk miał szczęście do decyzji politycznych, a działania na rzecz rozwoju Gdańska miały charakter zintegrowany. Oprócz władz Gdańska, do rozwoju przyczynił się Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, w którym wielu urzędników i polityków regionalnych było mieszkańcami Gdańska, a także władza centralna, której wielu przedstawicieli w urzędach centralnych i parlamencie pochodziło z Gdańska. Pomogła również współpraca z miastami ościennymi, takimi jak Sopot. Zatem rozwój Gdańska to wypadkowa wielu sił, ale szczególnie samego Gdańska, który budował sieć współpracy, wykorzystywał środki finansowe w ramach montażu finansowego i promował wizję rozwoju miasta otwartego. Słabą stroną Gdańska jest jednak zbyt niski poziom rozwoju przemysłu, a także mała liczba spółek giełdowych pochodzących z Gdańska czy szerzej – z Pomorza. Gdańska nie omijają takie problemy, jak „m.in. zjawisko rozlewania miast, wyludniania

śródmieść, rosnące zatłoczenie dróg i zanieczyszczenie środowiska, niestabilność otoczenia gospodarczego w gospodarce globalnej, zjawisko starzejącego się społeczeństwa” (Pancer-Cybulska i Szostak, 2016, s. 291).

Mimo że według World Index City w 2024 r. pod względem jakości życia Gdańsk zajął najwyższą pozycję spośród polskich miast, dystansując Warszawę, Kraków, Wrocław i Poznań (*Quality of Life...*, 2024), przed miastem stoją wyzwania związane z eliminacją wymienionych problemów, a także przejście do kolejnego etapu rozwoju w oparciu o kapitał ludzki, współpracę uczelni wyższych z biznesem, implementację technologii i rozwoju *smart city*.

Literatura

- Broll, R. (2009). Wpływ procesów globalizacji na rozwój lokalny. W: A. Jewtuchowicz i A. Rzeńcy (red.), *Współczesne wyzwania miast i regionów* (s. 29-40). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Chabros, M. (2023). *Które polskie miasta wybierają studenci? Lista największych ośrodków akademickich w Polsce*. Obserwator Gospodarczy. <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/06/23/kto-re-polskie-miasta-wybie-raja-studenci-lista-najwiekszych-osrodkow-akademickich-w-polsce/>
- Dziemianowicz, W., Jałowiecki, B. i Krajewska, M. (2004). *Polityka miejska a inwestycje zagraniczne w polskich metropoliach*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Gdańsk 2030 Plus. *Strategia rozwoju miasta*. (2022). <https://www.gdansk.pl/akcja/pdf/202302204046/gdansk-2030-plus-strategia-rozwoju-miasta-2022>
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (b.d.). Bank Danych Lokalnych. Pobrano 7 maja 2024 z <http://www.gus.gov.pl>
- Izdebski, H. (2021). *Trzeci etap reformy samorządu terytorialnego de(re)centralizacja, postcovid i...? Analiza Celowa nr 4*. Centrum Ekspertyzy Lokalnej, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego. https://frdl.org.pl/static/upload/store/frdl/ANALIZA_CELOWE/analiza-4-2021-v4.pdf
- Łuczyszyn, A. (2013). *Nowe kierunki rozwoju lokalnego ze szczególnym uwzględnieniem peryferyjnych ośrodków w metropoliach*. Wydawnictwo CeDeWu.
- Nowacka, E. J. (2005). *Polski samorząd terytorialny*. LexisNexis.
- Pancer-Cybulska, E. i Szostak, E. (2016). Problemy rozwoju inteligentnych miast w Polsce. *Studia i Prace WNEiZ US*, 46(2), 281-293. <https://doi.org/10.18276/sip.2016.46/2-24>
- Projekty inwestycyjne finansowane z funduszy UE*. (b.d.). www.gdansk.pl. Pobrano 7 maja 2024 z <https://www.gdansk.pl/inwestycje-miejskie/Projekty-inwestycyjne-finansowane-z-funduszy-UE,a,1211>
- Quality of Life Index by City 2024 Mid-year*. (2024). Numbeo. <https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings.jsp>
- Regulski, J. (1982). *Ekonomika miasta*. PWE.
- Savills. (2023). *Office Market in Regional Cities*. <https://pdf.euro.savills.co.uk/poland/offices-and-warehouses/savills-mim-office-regional-cities-q3-2023-final-pl.pdf>
- Sekula, A. i Śmiechowicz, J. (2018). Model finansowania samorządu terytorialnego. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, (358), 212-220.

<https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-dca59004-fade-49fa-a293-5d4ccac97a3f>

Smętowski, M., Gorzelak, G., Kozak, M., Olechnicka, A., Płoszaj, A. i Wojnar, K. (2012). *Europejskie metropolie i ich regiony. Od krajobrazu gospodarczego do sieci metropolii*. Wydawnictwo Scholar.

Uchwała Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r. (2016). Plan Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot. [https://www.metropoliagdansk.pl/upload/files/PZPOMG-G-S%202030\(1\).pdf](https://www.metropoliagdansk.pl/upload/files/PZPOMG-G-S%202030(1).pdf)

Widera-Ciochoń, A. (2024, 18 kwietnia). *Samorządy nadal inwestują na potęgę. Czas wejść na wyższy poziom*. Portal Samorządowy. <https://www.portalsamorzadowy.pl/inwestycje/samorzady-nadal-inwestuja-na-potege-czas-wejsc-na-wyzszy-poziom,537783.html>

Wolek, M. (2017). Mobilność sektora oświaty w samorządzie lokalnym w Polsce. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego. Ekonomia Transportu i Logistyka*, (75), 137-149.

Zachariasz, I. (2015). Koncepcja utworzenia powiatów metropolitalnych. W: P. Kopyciński (red.), *Sprawne państwo. Propozycje zmian w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej.

WPŁYW AKCESJI POLSKI DO UE NA KIERUNEK STRATEGICZNEGO ROZWOJU GDAŃSKA

Streszczenie: Wprowadzenie samorządu terytorialnego w Polsce miało fundamentalne znaczenie dla rozwoju kraju. Gdańsk został powiatem grodzkim i zalicza się do grona największych i najważniejszych ośrodków metropolitalnych w kraju. Przystąpienie do Unii Europejskiej stworzyło możliwość przyspieszonej modernizacji miast. Najważniejsze polskie miasta stały się znacznymi beneficjentami unijnej polityki spójności. Celem artykułu jest próba oceny znaczenia funduszy europejskich dla strategicznego rozwoju miasta Gdańsk. W pracy skorzystano z dokumentów planistycznych oraz strategicznych związanych z funkcjonowaniem miasta Gdańsk.

Słowa kluczowe: Gdańsk, metropolia, fundusze europejskie, samorząd terytorialny

THE IMPACT OF POLISH ACCESSION TO THE EU ON THE DIRECTION OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF GDAŃSK

Abstract: The introduction of local government in Poland was of fundamental importance for the development of the country. Gdańsk became a municipal county and is one of the largest and most important metropolitan centres in the country. Accession to the European Union has created the opportunity for accelerated urban modernization. The most important Polish cities have become significant beneficiaries of the EU's cohesion policy. The aim of the article is to assess the importance of European funds for the strategic development of the city of Gdańsk. The paper uses planning and strategic documents related to the functioning of the city of Gdańsk.

Keywords: Gdańsk, metropolis, European funds, local government

DOI: 10.15611/2024.84.0.13

Dr Jarosław Kempa

Uniwersytet Gdański, Katedra Polityki Gospodarczej

e-mail: jaroslaw.kempa@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0001-8311-0958

Zainteresowania naukowe: *lokalna i regionalna polityka gospodarcza, samorząd terytorialny oraz funkcjonowanie rynku nieruchomości.*